

The Depth of Aleinu

1. Structure of Aleinu

עלינו לשבח לאדון הכל,	לתת גדלה ליוצר בראשית.
שלא עשנו כגויי הארצות,	ולא שמנו כמשפחות האדמה.
שלא שם חלקנו בהם,	וגורלנו ככל המונם.
שהם משתחוים להבל וריק,	ומתפללים אל אל לא יושע.
ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:	
שהוא נוטה שמים	ויסד ארץ
ומושב יקרו בשמים מפעל,	ושכינת עזו בגבהי מרומים.
הוא אלהינו, אין עוד;	אמת מלכנו, אפס זולתו.
כפתוב בתורתו וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים מפעל ועל הארץ מתחת, אין עוד:	

על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך	
להעביר גלולים מן הארץ,	והאלילים כרות יפרתון
לתקן עולם במלכות שדי,	וכל בני בשר יקראו בשמך
להפנות אליך כל רשעי ארץ.	, ופירו וידעו כל יושבי תבל
כי-לך תכרע כל-בך	תשבע כל לשון
לפניך ה' אלהינו יכרעו ויפלו	ולכבוד שמך יקר יתנו
ויקבלו כלם את על מלכותך	ותמלך עליהם מהרה לעולם ועד
כי המלכות שלך היא	ולעולמי עד תמלך בכבוד.
כפתוב בתורתך: יי ימלך לעלם ועד.	ונאמר: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד

2. רמב"ם ספר האהבה (סדר התפלות – ברכות אמציעיות של מוסף ראש השנה)

למדני חקיד על כן נקוה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות כרתון לתכן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך להפנות אליך כל רשעי ארץ

3. Sources in Tanach According to the Abudraham

עלינו לשבח לאדון הכל,	לתת גדלה ליוצר בראשית.
מלכנו, אדון כל-הארץ. (תהלים צז:ה)	גדלו לה' אתי (תה' לד:ד)
שלא עשנו כגויי הארצות,	ולא שמנו כמשפחות האדמה.
הוא עשף ויכנף (דברים לו:ב)	ונברכו בך, כל משפחת האדמה (בראשית יב:ג)
שלא שם חלקנו בהם,	וגורלנו ככל המונם.
לא-כאלה חלק נעקב (ירמיהו י:טז)	ה' מנת-חלקי וכוסי, אתה, תומיד גורלי (תה' טז:ה)
שהם משתחוים להבל וריק,	ומתפללים אל אל לא יושע.
הבל וריק יעזרו (ישעיהו לו:ז)	לא ידעו הנשאים את-עץ פסלם, ומתפללים אל אל לא יושע (יש' מ:כ)
ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:	
באו, נשתנה ונכרעה, נברכה לפני-ה' עשנו (תה' צה:ו)	
אנת מלכא, מלך מלכיא (דניאל ב:לז)	
שהוא נוטה שמים	ויסד ארץ

→	נתשפח ה' עשף, נוטה שמים יסד ארץ (יש' נא: יג)
ושכינת עיו בגבחי מרומים. רומה ה' בענף (תה' כא: יד)	ומושב יקרו בשמים ממעל, ה' בשמים, הכין כסאו (תה' קג: יט)
אמת מלפנו, אפס זולתו. וה' אלהים אמת, הוא-אלהים חיים ומלך עולם (יר' י: י) ואין עוד אפס אלהים (יש' מה: יד)	הוא אלהינו, אין עוד; אני ה' ואין-עוד אלהים מפלעדי (יש' מה: כא)
כפתוב בתורתו וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד :	

על פן נקוה לך ה' אלהינו, לראות מהרה בתפארת עזך קוה קויתי ה' (תה' מ: ב) כי-תפארת עזמו אפה (תה' פט: יח)	
והאלילים כרות יפרתו והאלילים, כליל יחלף (יש' ב: יח)	להעביר גלולים מן הארץ, והיה ביום ההוא נאם ה' צבאות, אכרית את-שמות העצבים מן-הארץ (זכריה יג: ב)
וכל בני בשר יקראו בשמך כי-אז אהפך אל-עמים, שפה ברוך, לקרא כלם בשם ה', לעבדו שכם אחד (צפניה ג: ט)	לתקן עולם במלכות שדי, להפנות אליך כל רשעי ארץ. וכאו עמים רבים וגוים עצומים, לבקש את-ה' צבאות בירושלם (זכ' ח: כב)
תשבע כל לשון ולכבוד שמך יקר יתנו ותמלך עליהם מהרה לעולם ועד ה' ימלך, לעולם ועד (שמות טו: יח)	כי-לך תכרע כל-ברך לפניך ה' אלהינו יכרעו ויפלו ויקבלו כלם את על מלכותך וצריך לקבל עליו עול מלכות שמים (ברכות יד.)
ולעולמי עד תמלך בכבוד. ונאמר: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד	כי המלכות שלך היא כפתוב בתורתך: יי ימלך לעולם ועד.

4. בית יוסף (תקצא)

אלא דקשה דמאחר שאינו אומר פסוקי מלכיות למה יאמר עלינו לשבח, שהרי עלינו לשבח לא נתקן אלא מפני שאנו צריכים לומר פסוקי מלכיות אנו משבחים קודם להשי"ת שהבדילנו מן התועים! ושמה "ל דסובר רב משה דאע"פ דאין היחיד אומר פסוקי מלכיות מ"מ לזכר בעלמא אומר עלינו לשבח שהוא תפלת התוספת שאנו מוסיפין במוסף ר"ה.

5. ב"ה שב

נראה לפרש דלכולי עלמא שבח דעלינו לא נתקן לאמרו בתפלת ראש השנה אלא כשמתפללין כל התשע ברכות במוסף וזהו עלינו לשבח וכו' כלומר עלינו מוטל לשבחו ולגדלו בברכות מלכיות זכרונות ושופרות כמו שאנו מברכין עכשיו תשע ברכות וזהו מפני שלא עשנו כגויי הארצות וכו'

6. ב"ה (קלג)

ואומר עלינו לשבח וכו'. הטעם הוא לתקוע בלבבינו קודם שנפטרים לבתיהם יחוד מלכות שמים ושיחזק בלבבינו אמונה זו שיעביר הגילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי כי אז גם כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן עם הגוים עובדי עבודה זרה וגילוליהם ומצליחים לא נפנה לבבינו אל האלילים ולא יעלה במחשבה חס ושלום שום הרהור עבירה:

ב"ה (קלב)

כתב מה"ר יעקב פולק ז"ל על שם הרב מה"ר מנחם מלונדר"ש דמהא דאיתא בירושלמי דפרק תפלת השחר (ה"ו) שצריך לשהות אחר תפילת יוצר כדי הילוך ארבע אמות קודם תפילת מוסף לפיכך נראה שתקנו לומר

תהלה בנתיים ליחידים ואגב היחידים תיקנו לומר אף בציבור אע"פ דיש שהות הרבה בקריאת התורה ובשאר דברים ומה שנהגו לומר קודם (תפילה) [תהלה לדוד] אשרי יושבי זהו מפני שהוא לשון המתנה דהיו שוהין שעה אחת קודם תפילה ולאחר תפילה היו שוהין גם כן שעה אחת כדכתיב ישבו ישרים את פניך לפיכך נראה שתקנו לומר עלינו לשבח ואני רגיל לומר אחר התפילה מיושב ישבו ישרים דומיא דאשרי יושבי עכ"ל. ולאחר תפילת ערבית ישהה מעט קודם עלינו לשבח תשב"ץ (קטן סי' רנג) עכ"ל (מהרש"ל בחדושו לטור):

7. כל בו סימן יא

וצריך המתפלל שיפנה לבו מכל מחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה לפיכך צריך לישיב מעט קודם תפלה כדי לכון לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהוא נושא משא ומשליכו והולך לו לפיכך צריך לישיב מעט לאחר תפלה ואחר יאמר עלינו לשבח מעומד כמו שאפרש בג"ה

8. ספר סדר היום – כוונת עלינו וסדר הלימוד אחר התפלה

יאמר (עלינו לשבח) וצריך לאומרו מעומד (עלינו בגי' ומעומד) וצריך לאומרו בכוונה גדולה ויש בו כמה סודות ורמזים וכחו גדול... וצריך לכון בו קבלת עול מלכות שמים ויחודו ואלהותו. וכמו שיש בפסוק שמע ישראל ע' רבתי וד' רבתי, ע של שמע ד של אחד לרמז שצריך להעיד על יחודו ית' וית'. כן רמז בשבח הזה שמתחיל בעי"ן ומסיים בדל"ת (עלינו לשבח וכו' אין עוד). ואח"כ יאמר (על כן נקוה לך ה' אלהינו) שהוא מענין מלכות להמליך יוצרנו עלינו והוא קרוב לשבח שבעלינו לשבח, ורמזה בו ג"כ ע"ד שמתחיל בעי"ן (על כן כו') ומסיים בדל"ת (ולעולמי עד תמלוך בכבוד).

9. רש"י דברים ו:ד

י"י אלהינו י"י אחד – י"י שהוא אלהינו עתה, ואינו אלהי האומות, עתיד להיות י"י אחד. "אז יהפך אל עמים שפה כרוכה" (לפניה ג:ט'), ונאמר: "כיום הוא יהיה י"י אחד ושמו אחד" (זכריה י"ד:ט').

10. שו"ת רדב"ז (כתב יד) סימן לג

שאלת ממני: איך ינהוג בענין עלינו לשבח בתפלת מנחה, לפי שראית כמה בני אדם אין אומרים אותו, ואומרים כיון שאין בה קריאת שמע שהוא היחוד, שאין לומר [בה] עלינו לשבח שנתקן בסוד היחוד?

תשובה: איני רואה לבטל ממני עול מלכות שמים אפילו שעה אחת, ושבח נאה כזה ראוי לאדם לומר אותו כמה פעמים ביום, וכל שכן בתפלת המנחה, ואדרבה מפני שאין באותה תפלה קריאת שמע, צריך לומר עלינו לשבח שהוא במקום קריאת שמע, והוא הייחוד הגמור. והרי בתפלת מוסף שאין בה קריאת שמע תקנו אותו מסדרי התפלות בראש השנה ויום הכפורים, וכן אמרו לי שנמצא בתשובות הגאונים ז"ל שצריך לאומרו, וכן אני נוהג [כל ימי ועוד אני רגיל] לאומרו בעוד שאני מעוטף בציצית ותפילין בראשי, לפי שהוא במקום היחוד.

11. שלחן ערוך אורח חיים כה:יג

נהגו העולם שלא לחלץ תפלין עד אחר קדשת וּבֵא לְצִיּוֹן. וְיִשָּׂא מִי שֶׁפָּתַח עַל כָּד הַקְּצֵלָה שְׁלָח לְחַלֵּץ (תְּפִלִּין) עַד שֶׁאָמַר צֶהָם שְׁלָח קְדָשׁוֹת וְאַרְבַּע קְדִישִׁים דְּהֵינּוּ לְאַחַר ק"י וְהָיָה נוֹהָגִים הַמְדַקְדָּקִים (פְּתַח עֵינַיִם ס' הַמוֹסֵר פ"ד).

a. מגן אברהם שם

ובכוונות איתא האר"י לא חלץ עד שאמר ע"כ נקוה לך וכו'.

ילקוט יוסף חלק ב' סימן ח אות ד

ד. טוב שלא להסיר את הטלית מעליו עד אחר אמירת "עלינו לשבח". ומכל מקום מי שממהר שממהר למקום עבודתו וכדומה, רשאי להסיר מעליו הטלית קודם עלינו לשבח. [ראה להלן סי' כד]. ואין להסיר את הטלית כי אם לאחר חליצת התפילין. (ד)

ב. ובספר יפה ללב (סי' כד ס"ק יח אות א') כתב: איתא בילקו"ד (פר' שלח לך דף לקט ע"ב) בשם הזוה"ק, כי הלוּבש ציצית נקרא "אחד" כמו הקב"ה שנקרא אחד, לפיכך ייתי אחד וישתדל באחד. ע"ש. וא"ש על פי מ"ש בספר עיני העדה למו"ה אליהו ז"ל בח"ב (פר' תצא דמ"ו ע"ב) שהמקיים מצות ציצית מעיד על יחודו יתב'. ולפי זה א"ש דצריך לומר את שבח

"עלינו לשבח" בציצית משום שכל כולו של עלינו לשבח הוא מדבר בייחודו יתב' שמעידים בו שהוא אלוהינו ואין עוד אחר, וכמ"ש בתוצאות חיים (אות רטו) כי עלינו לשבח דומה ליחוד קריאת שמע, ואם כן יש בנותן טעם לומר עלינו שהוא ייחוד שמו יתב' עם הציצית שנקר' אחד על שם הקב"ה שנקרא אחד. ע"כ.

12. שלחן ערוך אורח חיים סה:ב

קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע, צריך לקרות עמהם פסוק ראשון, שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל על מלכות שמים עם חבריו, וה"ה אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים, במקום שרשאי לפסק, אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסק, כגון מברוך שאמר ואילך לא יפסיק, אלא יאמר התבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים פסוק ראשון בנגון הצבור, שיהא נראה כאלו קורא עמהם.

a. מגן אברהם שם

שקורין קריאת שמע. והוא הדין שאר דבר שהצבור אומרים כגון תהלה לדוד קורא עמהם שכן דרך ארץ (תניא וש"ל בשם גאון):

b. ערוך השלחן שם

ודע שיש רוצים לומר דכל דבר שהצבור אומרים כמו תהלה לדוד עונים עמהם [מג"א סק"ג] ואנו אין נוהגין כן רק בשמע ישראל ובעלינו כשאומרים ואנחנו כורעים צריך לכרוע עמהם כמו במודים משום דלא ליתחזי שכל העם כורעים והוא אינו כורע **ויש נוהגים לומר גם עלינו עם הציבור**

13. איגרת אורליינש (הובא בספר "תפלה לאיש")

תש"ו], וז"ל: "אנחנו קהל אורליינש, עלינו הביא את העגלה הננו מועקים תחתיה, אשר בפשעינו כל זאת וחטאותינו, והשם בקרוביו נקדש. ומאז נתן עמו למשיסה ויצת אש במקדשנו לא עלו לאשים קדשי קדשים כאלו. ויעלו מלאכי השם בלהב שלושים ואחד מלאכים, שרפים עומדים ממעל לו, אשר באמור הצר הוציאום ושרפום אמרו: נקרא ושאלה את פיהם, אולי ימירו כבודם בלא יועיל. ויענו כאיש אחד: לא, כי באלקינו נדבק, באלהי ישראל, ואותו נירא בכל לב ובכל נפש. הם מוצאים והם השיבו אל לבכם, אולי ירך לב אחד מהם, ויאמרו איש אל אחיו: המן האיש הזה נחרד, הלא זה יום נבחרנו וכה אמרו בלכתם: השמרו לכם פן יפתה

לבבכם. חזקו ונתחזק ביראת יוצרנו, למען תהא מיתתנו כפרה על כל עוונותינו... וירח ה' את ריח הניחוח ברביעי בשבת בעשרים לחודש סיון בשנת תתקל"א לפרט, וראוי הוא לקובעו צום לכל בני עמינו... אוי נא לנו, כחם היום לעת בוקר הציתו את האור. ויהי כעלות הלהב וירונו פה אחד, הרימו קולם בנעימה. ובאו וסיפרו לנו הגוים ואמרו לנו: מהו שירכם כי כך הנעימה ולא שמענו כנועם הנעימה ההיא, כי תחילה היה הקול נמוך ולבסוף הרימו קולם בקול גדול ויענו יחד "עלינו לשבח" ותבער האש וכו'". עכ"ל. עע"ש